

Az Energiahatékonysági Kötelezettségi Rendszer egy évének tapasztalatai

2022.03.03.

Bevezetés

Az Energiahatékonysági Kötelezettségi rendszer már 16 európai tagállamban jelen van, hazánkban 2021. január 1-től került bevezetésre. A rendszer célja, hogy a kötelezettek olyan rendelkezéseket hajtsanak végre, amelyek energiatakarékossághoz vezetnek. Ilyen energiahatékonysági beruházás lehet például egy épület felújítása is. A rendszer hasznélvezői a hazai végfogyasztók lesznek oly módon, hogy a lakossági energiaárak stabilitása továbbra is fent maradhat. Ezen témáról szolt Szakkollégiumunk Wigner Jenő emlékfélévének második nyilvános előadása, melyben Nagy Péter, a Budapesti és Pest Megyei Mérnöki Kamara elnökségi tagja által az említett területtel kapcsolatos tudnivalókról kaphattunk részletes tájékoztatást, és megismerhettük az első év tapasztalatait.

Az EKR előzményei

Az energetikai hatékonyság kérdésköre az épületenergetikában jelent meg először. Már a 176/2008-as TNM rendelet is az épületek energetikai jellemzőinek tanúsításáról szolt. 2013 óta a Lechner Tudásközpont által statisztikák is elérhetőek a hatékonysági mutatókkal kapcsolatban. Ezeket a tanúsításokat, melyeket a rendelet alapján félévente ellenőrizni szükséges, frissíteni kell, annak érdekében, hogy ellenőrizzük a számítások helyességét. Ez azért is kiemelten fontos, mert ezekből a számításokból olyan adatokat tudunk begyűjteni, melyek az energiahatékonysági programok fejlesztését segítik elő.

Hazánkban az EKR előzményének a társaságiadó-kedvezmény (TAO) nevezhető. A lényege az volt, hogy az energiahatékonyságot növelő beruházások költségének 30-50 százaléka leírható a társasági adóból. A társasági adó legfeljebb 70%-a - adókedvezmény formájában - energiahatékonysági célú beruházásokra költhető el.

Az EKR európai narratíva alapján jött létre, viszont minden ország saját törvényalkotást dolgozott ki a rendszerre. A fő lényegi szempont a rendszer kialakításában az volt, hogy hogyan lehet kimutatni az energiahatékonysági programok eredményét és az ilyen célú támogatások valós kihasználtságát. Az Európai Unió már 2009-ben és 2010-ben is adott ki irányelveket az energiahatékonysággal kapcsolatban, melyeket az EKR keretein belül tovább finomítottak és meghatározták, hogy mely beruházások, mely területek lehetnek részei a programnak. Az energetika tényerésével hazánk kiadta 2015-ben az 57/2015-ös Energiahatékonysági törvényt, amely nagyban kapcsolódott az EU-s direktívákhoz. Erre a törvényre vezethető vissza minden magyarországi energetikai beruházás szabályozása.

Magyarország jelenlegi összenergia fogyasztása évente átlagosan 1100 PJ. A Nemzeti Energia- és Klímaterv egyik célja, hogy az ország végsőenergia-felhasználása 2030-ban ne haladja meg a 2005-ös 785 PJ (esetlegesen 830 PJ) értékét. Ennek érdekében csökkenteni kell ezt az értéket, de oly módon, hogy a szolgáltatási, gyártási háttér növekedjen, azaz minél több produktumot akarunk létrehozni, minél kisebb energiafelhasználással. A program egy kisebb célkitűzése az, hogy az energiafelhasználás mértékét 850-870 PJ-ra csökkentsük úgy, hogy az ipari termelés legalább stagnáljon, de inkább növekvő tendenciát mutasson. Mindezt a csökkenést, azaz a 250-300 PJ-os megtakarítást az EKR program révén szeretné elérni az ország. Az évi átlagos megtakarítás 2016 és 2020 között 3-4 PJ volt, viszont az EKR 2021-es bevezetésével ezt a mennyiséget jócskán növelni kell.

A programhoz való csatlakozás teljesen önkéntes alapon történik, viszont amennyiben egy ország belép, akkor az saját magára nézve kötelezővé kell tegye az előírásokat. A csatlakozásra az EU többféle ösztönző eszközt használ. Nevelési szándékkal próbál propagálni, edukálni arról, hogy hogyan lehet hatékonyabban tevékenykedni. Különböző operatív programokat indít, melyek szintén elősegítik az EKR terjedését. Az Európai Unió hétéves költségvetéssel operál, melyben már az ezt megelőző ciklusban is elkülönítettek egy összeget az Energiahatékonysági Kötelezettségi Rendszer számára, ugyanakkor ez a keret a mostani ciklusra már megduplázódott. Az energiahatékonyság és a zöld politika kiemelt szereppel bír ebben a programban. A követhetőség és az egyszerűbb pályázás érdekében kidolgoztak egy egységes számolási módszertant, ezzel is tisztességesebbé és átláthatóbbá téve a rendszert. Ezen kívül nem szabnak gátat az egyéb ösztönző lehetőségeknek sem. A tagállamok rendelkezhetnek úgy, hogy egyéb kedvezményeket (pl. társasági adókedvezmény) biztosítanak egy-egy energiahatékony beruházás esetén.

Beruházások sorrendisége

Jelenleg is számos kutatás zajlik, melyekben azt vizsgálják, hogy milyen sorrendben érdemes elkezdni az energetikai korszerűsítéseket. Ez egyrészt műszaki szempontokból is megfontolandó, hisz az épületszerkezetre nagy hatással lehet egy rossz sorrendben elvégzett felújítás, ugyanakkor gazdasági szempontból is nagyon fontos a megfelelő forrásfelhasználás miatt.

Példaként bemutatásra került egy hőszivattyú beépítése. Minden ilyen berendezés beépítése előtt fontos lenne az épületburok állapotának ellenőrzése. Magyarországon ez kiemelten fontos, hiszen a hazai épületállomány jelentős mértékben elavult. Összesen 4,1-4,2 millió lakóegység van hazánkban, melynek 70%-a elavult. Évente 40-42 ezer lakóhelyet kellene építeni annak érdekében, hogy az öregedési folyamat megállítható legyen, viszont ez a szám nem tartható. A lakóépületek korszerűsítése azért is kiemelten fontos, mert a hazai energiafelhasználás 40%-a lakossághoz köthető például fűtés, villamosenergia felhasználás vagy éppen használati melegvíz formájában. Éppen ezért nagyon nagy a potenciál a lakóhelyek energiahatékonyságának növelésében, ugyanakkor nem mindegy, hogy ez milyen eszközökkel történik. Egy rosszabb példaként említhető a konvektorcsere program, melyben a már használt berendezések cseréjére

kaptak támogatást a háztartások. Ez nem feltétlen nevezhető korszerűsítő beruházásnak. Kiemelten fontos az olyan támogatási programok kidolgozása, melyek az energiahatékonyság javítását tűzik ki célul, nem pedig az állapotmegőrzést.

Az EKR szereplői

A rendszer kötelezettjei az energiaszolgáltatási szektor szereplői, ez jelenleg 74 szolgáltató céget jelent. Ezek a vállalatok lehetnek villamosenergia-kereskedők, villamosenergia egyetemes szolgáltatók, földgázkereskedők, földgáz egyetemes szolgáltatók és közlekedési célú üzemanyagot végső felhasználók részére eljuttatók. Számukra meg van határozva, hogy mekkora energiamegtakarítást kell az adott évben elérniük. Az előírt energiamegtakarítás mértékét a MEKH határozatban közli a Kötelezettel, ezt a mennyiséget az előző év forgalmából kalkulálják ki. Ezeket az értékeket saját maguk önerőből nem tudják elérni, ezért egy részüket átadják szerződött partnereiknek. Azaz ha például egy fogyasztó energiahatékonysági beruházást végez, akkor azt el tudja adni a szolgáltatójának.

Az elszámolásokat energetikai auditorok végzik. Jelenleg 161 auditor dolgozik hazánkban, akik 5 éves ciklusban tevékenykednek. A ciklus során folyamatosan tovább kell képezniük magukat, majd a ciklus lejártá után meg kell újítsák vizsgájukat és ezzel auditori címüket. 78 auditori szervezetben helyezkednek el az auditorok. Ha összehasonlítjuk a potenciális megtakarító cégek számát, mely több tízezerre tehető, az auditorok számával, akkor jól látható, hogy nagyon kevés auditor van.

Az auditori cím megszerzésének első feltétele az egyetemi végzettség. Ezen kívül legalább öt éves gyakorlattal kell rendelkezni az energetika bármely területén. Amennyiben ezek teljesülnek, akkor lehetőség nyílik az auditori vizsga letételére. Az ötven kérdésből álló vizsgát a Mérnöki Kamara állítja össze, a kérdések legalább 70%-ára helyesen kell válaszolni, különben a vizsga nem felel meg a minimumnak. Sikertelen vizsga esetén lehetőség van újabb vizsgát tenni, amire egy évben 6-7 lehetőséget biztosítanak. Létezik egy könnyített opció, az úgynevezett szakreferensi képzési program. Ez lényegében ugyanúgy egy auditori képzést jelent, viszont elegendő hozzá a főiskolai végzettség. A vizsga hasonló, viszont legalább nyolc év gyakorlattal kell rendelkezni.

Egy beruházás EKR hitelesítésének kiadásához azonban feltétlen szükség van az auditáló szervezet hitelesítésre is, így önmagában az auditor nem jogosult ennek a dokumentumnak a kiállítására.

Mik számolhatók el EKR-ben?

Az elszámoláshoz olyan módszertanokat kell bevezetni, amelyek által a különböző területekhez kapcsolódó energiahatékonysági számítások könnyedén elvégezhetőek.

Minden olyan korszerűsítési beruházás elszámolható, mely mérhető, kiszámolható és ellenőrizhető energiamegtakarítást eredményez. Sokan nem is gondolnának erre, de akár a rakodási targonca cserejével fellépő energiamegtakarítás is számolható, így a programba bevehető. A leggyakoribb példa a világításcsere szokott lenni, ugyanakkor az ezzel járó megtakarítás viszonylag kicsi, alacsony beruházási költség mellett.

Megkülönböztetünk végső és primer energiát. A végső energia a végfelhasználók által felhasznált energia mennyisége, míg a primer energia az energiahordozók elsődleges, fosszilis energiában kifejezett értéke. Elszámolhatóság szempontjából a végső energiafogyasztás csökkentési eredményeit kell alapul venni. A primer energia olyan szempontból fontos, hogy ez van hatással a felhasznált energiáért fizetendő összegre. Ugyanakkor az energiaipar számára tényleges megtakarítást a végső energiafelhasználás csökkenése jelent.

Energiamegtakarítás igazolási folyamatleírás

Az EKR-ben elszámolható energiamegtakarítást valamilyen ráutaló hozzáállásnak kell megelőznie, ami utólag ki is számolható és le is ellenőrizhető. Ha valamilyen tanúsítvány, jegyzőkönyv igazolja, hogy volt energiahatékonysági törekvés, akkor a beruházás elszámolható. Fontos szempont, hogy az elszámolt mennyiségeket valamilyen számolási módszertannal, mérésekkel, gyári adatokkal igazolni lehessen. A számítások gyorsítására szolgál a katalógus rendszer, amely valamilyen típusú beruházást megjelölve meghatározza, hogy az mennyi megtakarítást hoz. Ez a katalógusrendszer egy adatbázisként képzelhető el, melyben adott beruházásra ki van számolva, hogy mi az a megtakarítás, amit biztosan elérünk általa. A katalógussal való elszámolás gyorsabb és egyszerűbb, ugyanakkor nem tudjuk maximalizálni az elszámolható értéket.

A hitelesítést mindig az auditáló szervezet készíti. Az adatszolgáltatást a MEKH részére az auditornak és a kötelezettnek is biztosítani kell. Az auditor felelősséggel rendelkezik a kiszámított és feltöltött adatokért.

Épületekkel kapcsolatos katalógus lapok

UÉP01 (külső határoló felületek)

UÉP10 (világításkorszerűsítés)

UÉP03-07 (hőellátó rendszerek)

UÉP11 (háztartási gépek)

UÉP08-09 (szellőztetés)

Megújuló energiák

UME01-02

Gyártási folyamatok, ipari rendszerek

UGY02-05 (sűrített levegős rendszerek)

UGY1, 06-08 (ipari rendszerek)

Közlekedés, szállítás, szemléletformálás

UKÖ01-05 (közlekedés)

USZ01-03 (szemléletformálás)

1. ábra: 1. melléklet a 17/2020. (XII.21.) MEKH rendelethez
forrás: Nagy Péter

Az energiamegtakarítás mint vagyoni értékű jog

Amennyiben a kötelezett nem tudja elérni a rászabott értéket, akkor azt a szolgáltató kiválthatja 50000 Ft/GJ értékben (ez az összeg tőzsdészerűen változik, így most ezt átlag értéknek tekintjük). 2024-ig drasztikusan növekedni fognak a kötelezettségek, aztán 2027-től elkezdnek fokozatosan csökkenni. Amennyiben a kötelezett nem teljesíti a vállalását és nincs is megváltva, akkor önkéntesen be kell vallania; a bírság 70000 Ft/GJ. Továbbá pénzügyi hasznot jelent, ha csökken az energiafelhasználás, hiszen csökken a költség, vagy ha nő a beruházással érintett épület vagy eszköz értéke.

A társaságiadó-kedvezmény egyik előnye az EKR-rel szemben, hogy hat évig elszámolható, egy évre visszamenőleg és öt évre előre. Az EKR programban a megvalósítási évben lehet elszámoltatni a beruházást, ugyanakkor a törvény lehetőséget nyújt, hogy a megtakarítást átvigyük a következő évre, de csak az 50%-át.

A Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal külön adatszolgáltatási felületet hozott létre a rendszer számára. Az adatokat az EKR kötelezett a MEKH felületén tudja leadni, míg az auditor a SZÜF (Személyre Szabott Ügyintézési Felület) felületen.

Kezdeti nehézségek

Kezdetben adminisztratív nehézségek voltak jelen a ÁNYK (Általános Nyomtatványkitöltő Program) és a SZÜF felület váltása kapcsán. Ezen kívül a metódusok egyediségei nincsenek figyelembe véve, azaz vannak olyan speciális megoldások, melyek katalógusokban nem szerepelnek. Számos esetben látható, hogy a dokumentáció hiányos, ami megnehezíti az elszámolást. Bár a katalóguslapok próbálják mindig követni a szakmai gyakorlatot, ennek kivitelezése időigényes. Folyamatosan törekednek a minél precízebb leírásra, ugyanakkor folyamatos frissítés szükséges. Példaként megemlítsre kerültek a világításcseréhez kapcsolódó katalógusok, melyek csupán a tavalyi évben kétszer is változtak. Kezdetben nem volt fénymérési jegyzőkönyv, csupán egy teljesítményadat volt megadva. Ezzel lehetett trükközni, méghozzá oly módon, hogy csökkenő felhasználás mellett a fénymenyiség is csökkent. Ezért az energiahivatal bevezette, hogy ilyen korszerűsítés esetén kötelesek egy fénymérési jegyzőkönyvet is csatolni. Mindezek mellett a számításokat igazoló dokumentumoknak is nehézkes a beszerzése, valamint nincsenek egységes hitelesítő sablonok. A szolgáltatók másképpen értelmezik a jogszabályt, mint azt a jogalkotók szerették volna. Olyan kikapukat keresnek, melyek elősegítik a számukra kitűzött célok elérését.

Összegzés

Az EKR már 16 európai tagállamban, köztük hazánkban is jelen van 2021. január 1. óta. A rendszer célja az energiahatékonysági beruházások által keletkező megtakarítási potenciálok összegyűjtése, és hogy azok elszámolhatóak legyenek. Végössze célja pedig a megtakarítás maximalizálása, annak érdekében, hogy elérjük a 2050-re kitűzött karbonsemlegességi célt.

Ilyés Botond, Szarvas Bence

Az Energetikai Szakkollégium tagjai

Források:

Nagy Péter előadása és az előadáshoz kapcsolódó diasor

176/2008-as kormányrendelet: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0800176.kor>

Energiahatékonysági Kötelezettségi Rendszer - Online tájékoztató:

<https://www.sourcing.hu/energiahatekonysagi-kotelezettsegi-rendszer-ekr>

TAO kedvezmény energiahatékonysági beruházásokhoz:

<https://audit-info.hu/tao-kedvezmeny.html>

MEKH: <https://www.enhat.mekh.hu/ekr>